

Hertedagen – en presentation av besöksmålen 21 juli 2013, Bymellaveckan

1. Erling Lindgren

Erling var i sin ungdom en av påläggskalvarna bland Sveriges unga tävlingscyklister, säkert inspirerad av Yngve Lund (med t.ex. 3 segrar i 6-dagarsloppet). Det är ett sant nöje höra Erling berätta om alla äventyrligheter, vurpor, medaljer och om kamratskapet i den här tävlingsgrenen.

Erling deltog självklart vid junior-SM i Sala 1957. Han var då 19 år. Precis vid målet satt en ung o söt Bollnäs-tjej på en grindstolpe. Birgitta hette hon. Erling hade säkert kollat in henne tidigare och Birgitta hade nu påpassligt besökt sin syster, som bodde just där! Det blev visst början till en romans den gången – som varar än.

Erling slutade snart tävlingscykla, fast vi är många, som är övertygade om, att Sverige missade en superstjärna här. Men en viljestark man hittar andra sätt att visa sina talanger på.

Han blev i stället en ovanligt professionell målare, och på den vägen är det än idag. Ett gott bevis för detta: Besök Erlings målarverkstad där han i årtal målat hundratals dörrar i allmogestil och efteråt fotograferat dem i färg. Erling berättar, att det finns inte 2 dörrar, som han målat likadant! Här finns många av hans foton av målade dörrar monterade för oss intresserade, färglyckliga o dörrbehövande!

2. Jonas Hallgren i Nytäcktas

Jonas tillverkade sina skulpturer i tidiga tonåren. Han har inga ambitioner att ”dom ska va nåt märkvärdi’t”, men vi tycker, att det är ett alldeles ovanligt och härligt sätt att visa upp sina fantasifulla prov på figurer av diverse skrot, en svets och svart färg i det här formatet – utan åthävor och anspråk. Han gjorde den första vid 10-årsåldern till Mors Dag.

3. Herte skola

Omkring 300 barn här i bygderna har gått i Herte småskola mellan åren 1930 och 1960. Skolan byggdes 1929. Under krigsåren var årskullarna stora. Vissa år rymdes inte alla barn från Herte här, och några fick gå i skolan i Hå.

Jörgen Bergsten, Hällbo, har i en stor databas fört in alla de klasslistor från Herte småskola (och ett stort antal andra skolor), som finns i Bollnäs kommunarkiv. Vill du beställa listan över din klass, eller de klasser du önskar, kan vi skicka eller maila dig det, om du hör av dig till: Ingrid Johansson, Herte 8623, 82192 Bollnäs, tel 070 286 74 33 e-post: ingrid.johansson@helsingenet.com

Skolans lärare bl.a.: Signe Nilsson 30-33, Märta Hedqvist -34, Olga Celin 34-39, Olga Gustavsson 40-46, Lisa Boström -47, Adolf Mårtensson 48-49, Elin Jonsson 49-53, Maj Sehlin-Jonsson 54-60, Elma Grenholm -60, vikarier ej räknade.

Maj Sehlin-Jonsson deltar vid sopplunchen i Hå Ordenshus som hedersgäst!

Naemi Persson bor nu i Herte skola. Hon har under åren lagt ner mycken möda på sin mönsterträdgård. Titta in på det, som en gång var skolgård (kanske din?) och se den förvandlingen.

4. Knubbstugan:

Sammanfattning av texten i det nu utsålda Skansen-häftet om bl.a. Bollnässtugan, skriven av Ingemar Thunander och Christina Westberg (tillstånd av Skansen). Egna tillägg har gjorts.

1600-och 1700-talens krigsår utarmade svensk landsbygd. Bonden hade tunga dagar. Vid tiden efter Karl XII:s krig, omkring 1720, fanns bara 12 män och 21 kvinnor i Herte. Det var av många skäl problem med att vara bonde här. Ibland var det t.ex. så, att sjön ”Härten kunde stiga så högt, att man kunde ro inne på logarne”.

Bonden Hans Andersson lät därför omkring 1750 flytta sina hus från gårdens plats nära Bybäcken upp på Knubbacken. Av timret byggdes bl. a. en vardagsstuga och en helgdagsstuga, ”Knubbstugan”, den som senare flyttades till Skansen.

Hemmanet var då det minsta i Herte, men ändå fanns här många av de byggnader, som hörde till bondgården. Vid slutet av 1800-talet uppges antalet byggnader vara ett 20-tal.

Vardagsstugan var den vanliga byggnaden för boendet. Intill låg helgdagsstugan. Därinne låg ”harrstuga” till höger om förstugan. Där hade man husförhör, julgillen, barndop, bröllopfester mm. Till vänster om förstugan låg ”barstuga”, d.v.s. gäststuga, en tid också skollokal. Bönderna i byn hade skyldighet att i tur och ordning härbärgera skolmästaren.

Per Nilsson i Nôrrgår's, Hå, Nils Göran Nilssons far, berättade för mig (sent på 60-talet), att hans mor, Brita, blev född i herrstugan. Per var 2 år, när stugan revs.

Målaren Jonas Hertman, Björktjära

1786 lät dåvarande ägaren, Pehr Olofsson, dekorera alla rummen i helgdagsstugan. Det blev Jonas Hertman från Björktjära, som anställdes för detta. Han målade med limfärg direkt på den slätbilade timmerväggen med bibliska motiv men på sådant sätt, att de gesken av att vara inramade tavlor på en tapetserad vägg. I taket målade han en blomsterkrans. ”Barstugan” har också målningar av Jonas, här med landskapsmotiv och med texter ur bibeln.

Skansen

Under ”barstugan” fanns en källare med lucka i golvet. Luckan finns kvar i Bollnässtugan på Skansen och källaren finns fortfarande kvar på Knubbacken i Herte. Knubbstugan flyttades till Skansen 1892 av Arthur Hazelius. Det var en av de tre först ditflyttade byggnaderna.

Per Hertzell, bror till bonden Lars Persson, Knubbgården, berättar i Hälsingerunor 1922 om sina minnen av stugan, att ”många resande foro då från från Järnvägshotellet i B. ned till Herte för att se den ålderdomliga byggningen”. Om rivningen och flytten under våren 1892 skriver han i ett brev 25 april: ”har varit dit och tittat i rummen för sista gången. Det kändes vedervärdigt tänka på detta..... brädfodringen bortriften och byggnaden ser förfärligt ful ut...”

Flyttkarlarna fick hantera allt med den största försiktighet. Det transporterades med häst och vagn till stationen i Kilafors för att forslas vidare på järnväg till Stockholm.

Han skriver också, att bönderna i Herte motsatte sig flytten, men inte för att byggnaden skulle försvinna från byn, utan för att flytten skulle bli på våren, då vägarna for illa!

Bollnässtorget och Bollnässtugan på Skansen borde väl egentligen ha fått heta Hertetorget och Knubbstugan. – eller vad tycker du?

Helène och Staffan Lassa, värddpar på stället, berättar för dig om Knubbstugan mellan 11-13 på den plats vid källarkullen, där huset en gång låg uppe i tallbacken.

5. Kölnan

Kölnan i Per-Erskurvan efter gamla vägen, är en 2-vånings torkria för malt av en typ, som finns i Västsverige och några i våra trakter. I en avhandling från 1960 nämns Hertekölnan som en av de nordligaste i sitt slag. Den är byggd i en backslutning, så att eldning kunde göras i en ingrävd undervåning och torkvåningen nås från andra hållet. 10 gårdar delade ursprungligen på den.

Spruthuset intill är som ett litet museum med t.ex. likvagn, brandspruta, vagnar mm. från sent 1800-tal. Här finns bl. a. en dragskopa, som användes vid utdikningen av Herten på 1860-talet. Den berättar om det största företag, som gjorts i bygden, då vattennivån i Herten och Håsjön sänktes och åkermarken utökades med närmare en fjärdedel av nuvarande mark – allt med 14000 långa o tunga dagsverken!

Ers´k-Ers Lennart visar och berättar. Skyltat.

6. Sopplunch

Finalen på din Hertedag bör nu bli den goda sopplunchen, som Hertefruar serverar mellan kl.12-15 i **Hå Ordenshus**. Alla intresserade (som gärna får vara lite småhungriga) är välkomna dit.

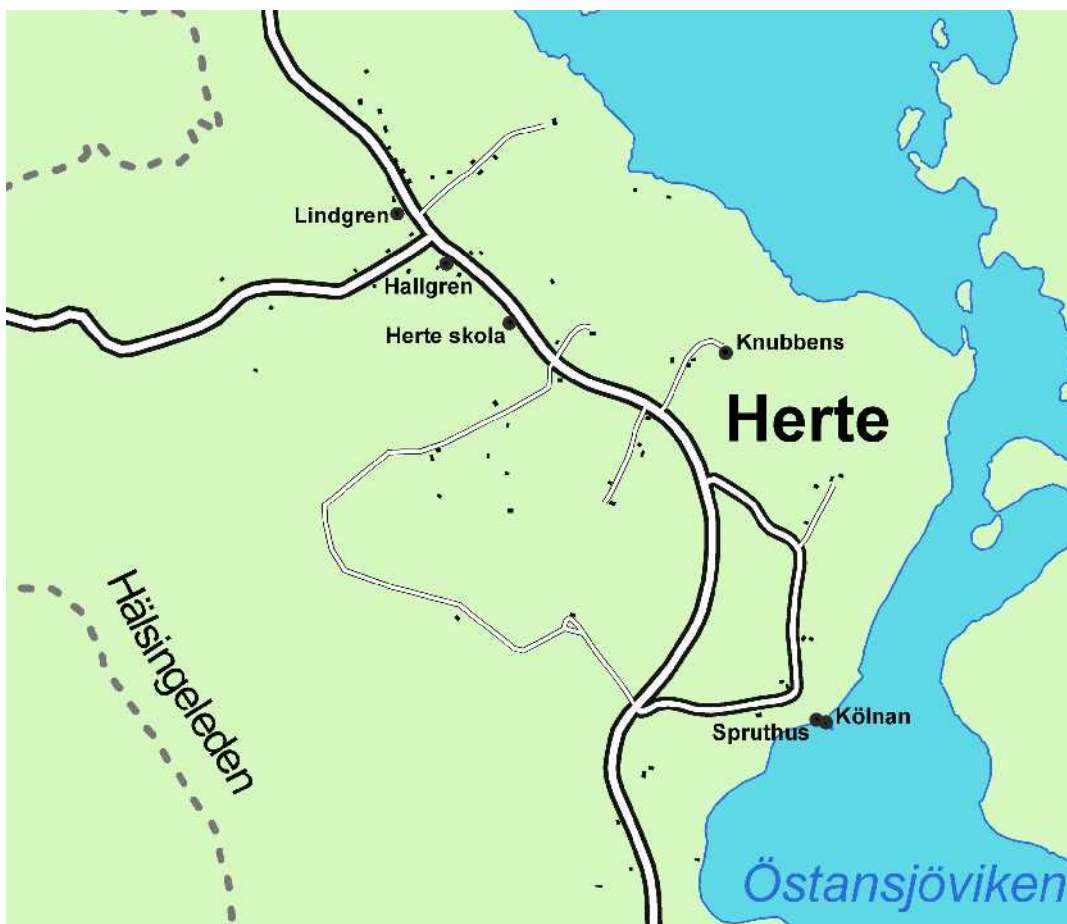
Där ska vi också visa en film över Herte idag, tagen med en kameraförsedd miniatyrhelikopter, några klassbilder från Herteskolan mm.

Soppa med nybakt bröd plus kaffe och kaka 60:-. Välkommen ska du vara!

Magnus Bergvall, Hå

Herte f.d. skola

*Om du **lånar** det här info-bladet: Lämna vid endera av besöksmålen till värd på resp ställe.*

*Om du vill **köpa bladen**: Lämna valfri slant vid något av besöksmålen i särskild sparbössa.*